

УДК: 338.45:316.324.8

DOI: 10.31359/2312-3427-2019-4-1-43

**Н.В. Чебанова, д-р екон. наук, професор**  
**Український державний університет залізничного транспорту**

## **ПОЛІТИКА СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

***Предмет дослідження.** Аналіз основних проблем трансформаційних перетворень промислових підприємств.*

***Мета дослідження.** На основі систематизації останніх публікацій і даних моніторингу розвитку трансформаційних процесів в економіці України розглянуто один з важливих їх аспектів – правила, норми, процедури трансформаційних змін в організації діяльності промислових підприємств з метою їх подальшого успішного стратегічного розвитку. Для повного розкриття мети дослідження були вирішені ряд завдань, а саме:*

- проаналізовано політику структурних трансформацій;*
- визначено принципи діяльності промислових підприємств під впливом трансформаційних змін;*
- охарактеризовано етапи реалізації трансформаційних змін на промислових підприємствах.*

***Методи дослідження.** Методологічною основою дослідження є сукупність методів наукового пізнання, а саме логічний, системно-структурний та інші.*

***Результати роботи.** Посилення процесів євроінтеграції є об'єктивною причиною активізації трансформаційних процесів у промисловості України. Вітчизняні промислові підприємства мають всі передумови для зростання і розвитку, за рахунок проведення структурних трансформацій, переорієнтації з видобувної на переробну промисловість. Для стійкого і успішного розвитку багато промислових підприємств, застосовують шлях вертикальної інтеграції і структурних трансформаційних змін, шляхом включення в себе виділення непрофільних активів промислових підприємств в рамках технологічних і вартісних ланцюжків, розвідку нових інноваційних видів продукції, диверсифікації проектів тощо.*

*Реалізація масштабних проектів модернізації промислових підприємств; використання їх інноваційного потенціалу; наявність*

*галузевих вертикально інтегрованих структур, здатних створювати сучасні масштабні промислові виробництва - все це надає певні перспективи розвитку трансформаційних перетворень для вітчизняних промислових підприємств. Сфера застосування результатів. Отримані результати можуть бути використані як одна з пропозицій при організації діяльності промислових підприємств України.*

**Ключові слова:** промислові підприємства, діяльність, трансформація, зміни, принципи, етапи.

**Постановка проблеми.** Аналіз трансформаційних перетворень свідчить про те, що радикальна реформа економічних відносин сприяла ліквідації державної монополії на економічну діяльність і появи приватних структур, визначила відповідні функції держави в управлінні економічними процесами, що було викликано необхідністю формування ринкової інфраструктури, проте з проблемами міжрегіональної диференціації ринок за короткий час впоратися не в змозі. Суттєве значення для подальшого успішного стратегічного розвитку можливе за рахунок впровадження в систему формування правил, норм, процедур трансформаційних змін, готовності до них суб'єктів господарювання.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Різні аспекти цієї проблеми вивчаються багатьма відомими українськими та зарубіжними науковцями та практиками. Так, теоретико-методологічні аспекти управління промисловим виробництвом в умовах змінного зовнішнього середовища і ринку розвинули О. Амоша, В. Геєць, О. Кузьмін, Й. Петрович, І. Продіус, С. Філіппова, В. Хміль, М. Чумаченко. Методологію його трансформації та управління нею розробили А. Алимов, І. Алексеев, Б. Буркинський, В. Гриньова, С. Дорогунцов, С. Єрохін, В. Захарченко, І. Лукінов, Б. Одягайло, І. Школа [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7]. Їх підходи відрізняються спектром досліджень проблем сучасного виробництва і методів управління його трансформаційними процесами.

Проте це питання не втратило актуальності та залишає за собою низку невирішених проблемних питань. Система господарювання в ринкових умовах, становлення якої відбувається в Україні, об'єктивно передбачає необхідність формування варіантів проведення структурних трансформацій та пошуку перспектив розвитку трансформаційних перетворень для вітчизняних промислових підприємств.

**Мета статті** полягає в обґрунтуванні необхідності розробки правил, норм, процедур трансформаційних змін в організації діяльності промислових підприємств з метою їх подальшого успішного стратегічного

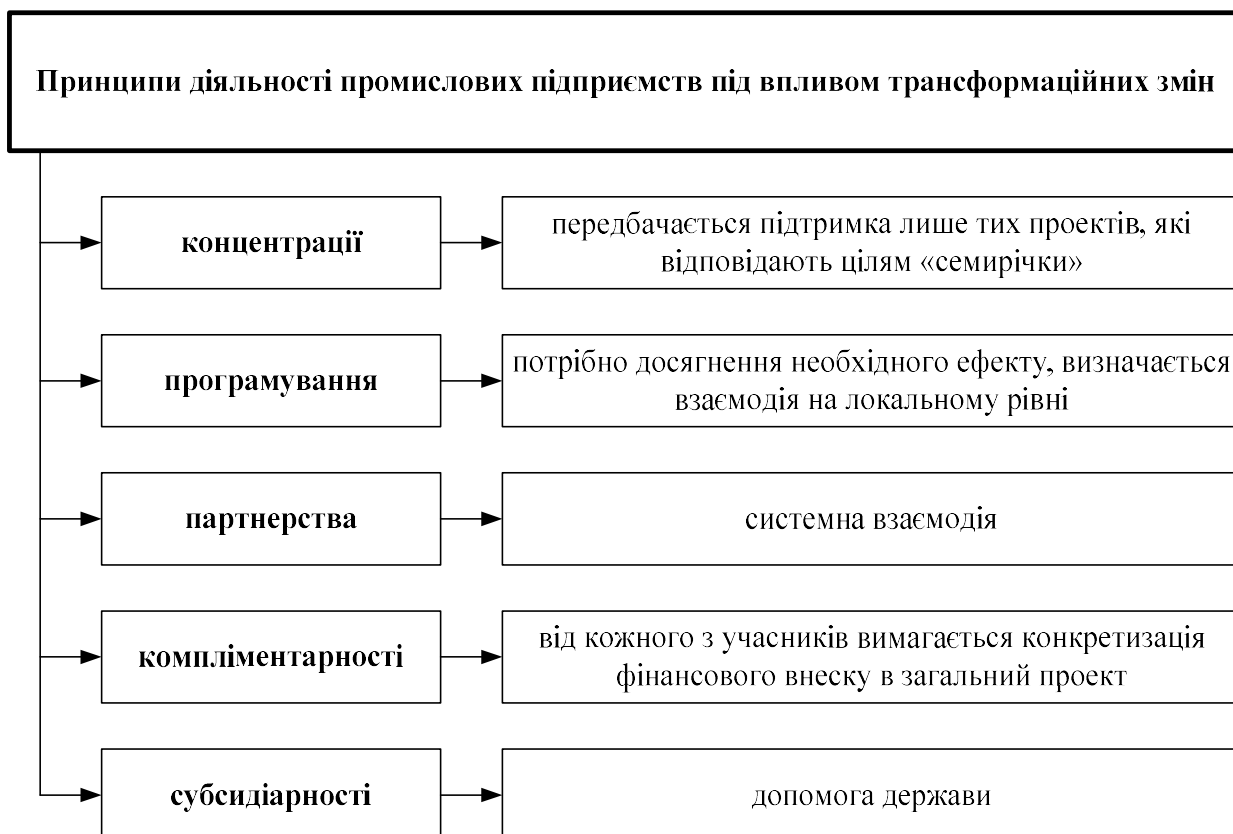
розвитку, що дозволить збільшити їх можливості та надати перспективи розвитку трансформаційних перетворень.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Економічний розвиток країни значною мірою залежить від інтенсифікації трансформаційних процесів в економіці, насамперед у промисловому секторі. В даний момент вітчизняні промислові підприємства стоять перед вибором векторного напрямлення щодо проведення стратегічних модернізаційних змін, які визначають їх рівень розвитку. Необхідність такого вибору зумовлена як внутрішніми, так і зовнішніми факторами впливу. Домінуючою сучасною тенденцією розвитку є глобалізація, а саме динамічні зміни зовнішнього середовища, зростання боргів, зміна попиту споживачів та інше, для вирішення цих проблем необхідно проводити трансформаційні зміни.

Лібералізація економіки, зміна її структури, перехід в постіндустріальну стадію розвитку вплинули на зниження ролі матеріального виробництва, розвитку сектора послуг та інформації, зміні характеру людської діяльності і мотивації; інноваційного потенціалу.

Політика структурних трансформацій зосереджена на вирішенні завдань соціального і галузевого характеру: структурна реорганізація і розвиток слабких напрямів діяльності підприємств; перетворення виробництва, яке постраждало від спаду промислового виробництва; адаптація; прискорення структурних трансформацій тощо. Діяльність трансформаційних змін зосереджена на таких принципах, що наведені на рис. 1.

Основною формою реалізації трансформаційних змін є операційні програми: «горизонтальні», які пов'язані з будь-якої конкретної стратегічною метою, але допомагають розробити такі інструменти, які є корисними для виконання будь-якої з частин стратегії розвитку промислових підприємств; безпосередньо пов'язані з конкретними операційними цілями стратегії їх розвитку. Зазвичай горизонтальні операційні програми спрямовані на: формування системи моніторингу розвитку (практичних інструментів для здійснення моніторингу розвитку промислових підприємств) в контексті прийнятої стратегії їх розвитку. Результати програм включають набір показників, необхідних для оцінки розвитку промислових підприємств, систему збору даних, інструменти для збору та аналізу даних; пошук шляхів використання майна та інших активів, що існують на промислових підприємствах, з метою реалізації стратегії їх розвитку.

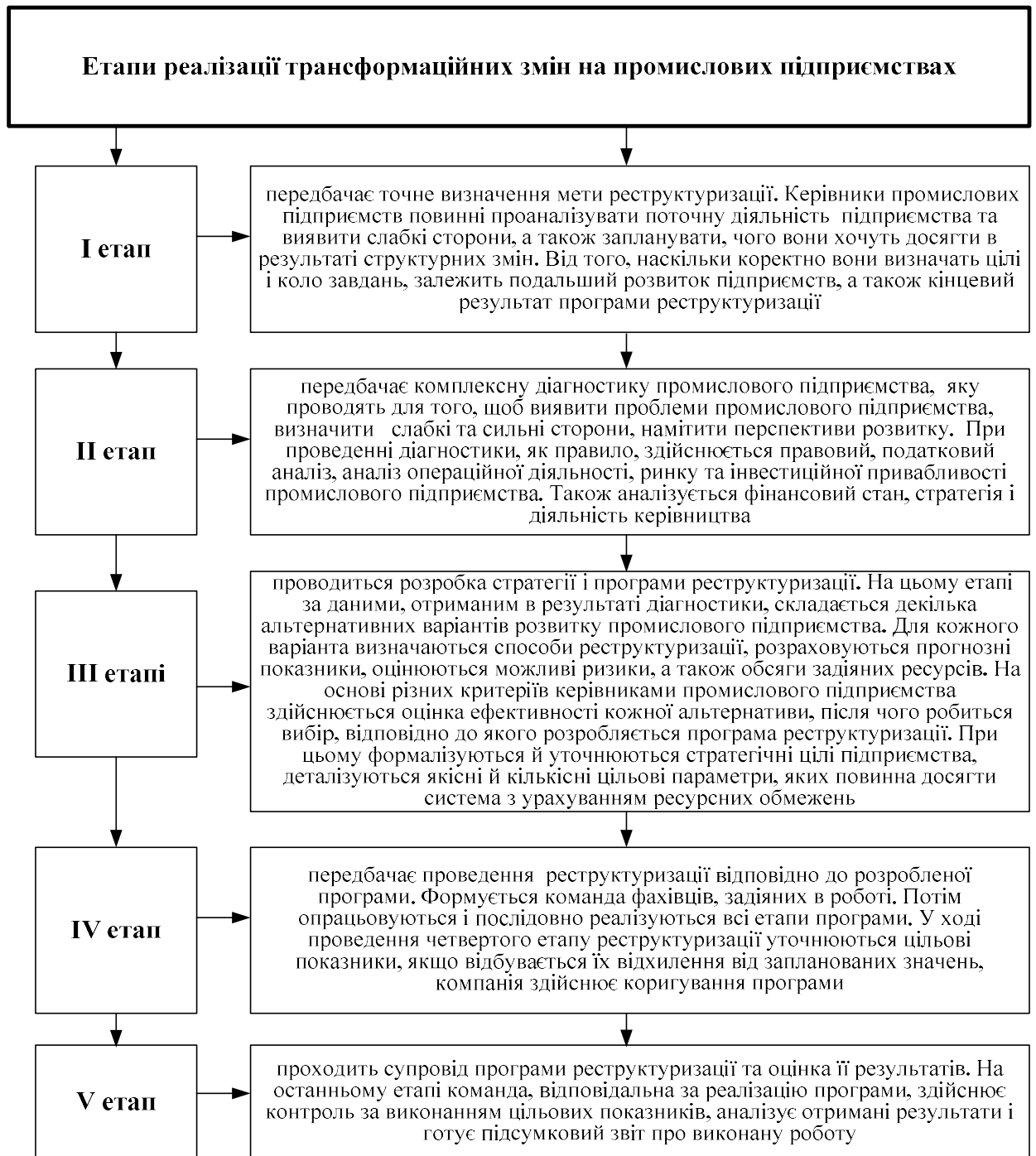


**Рис. 1. Принципи діяльності промислових підприємств під впливом трансформаційних змін**

Програми націлені на збір та систематизацію існуючих пропозицій щодо використання тих активів, якими володіють промислові підприємства, а також на розробку моделі опису будь-якого активу, який містить інформацію, необхідну потенційному інвестору; формування зв'язку між довгостроковою стратегією їх розвитку і щорічним процесом затвердження бюджету. Програми спрямовані на розробку стандартної процедури опису таких проектів, що подаються на фінансування з бюджету, а також оцінювання та розстановки їх пріоритетів; розробку організаційних вдосконалень і трансформаційних змін у функціонуванні промислових підприємств, які дозволять збільшити їх можливості з реалізації стратегії розвитку. Це включає координацію роботи між організаційними одиницями, а також облік стратегічної функції в роботі кожної з них.

Трансформаційні зміни, які несуть вагомий перетворення, здійснюються лише тоді, коли виникає необхідність та є впевненість у тому, що для цього існують радикальні причини.

Етапи реалізації трансформаційних змін на промислових підприємствах наведено на рис.2.



**Рис. 2. Етапи реалізації трансформаційних змін на промислових підприємствах**

У контексті підвищення ефективності розвитку промислових підприємств трансформаційні зміни повинні торкатися питання

реструктуризації підприємств базових галузей промисловості, стимулювання бізнесу: промислові підприємства з найкращим підприємницьким кліматом, більш високим рівнем доходів мають більше шансів забезпечити зростання виробництва, залучити інвестиції та фінансові ресурси. У даній ситуації необхідне формування науково-практичних основ розвитку економічних і соціальних напрямів з різними рівнями соціально-економічного розвитку і диференціації на основі аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища. Необхідна активізація ролі держави в регулюванні економіки, як регулятора процесів модернізації промислових підприємств: структурної перебудови, розподіленні капіталу в сучасні високотехнологічні галузі і виробництва, залучення на пільгових умовах іноземних інвестицій, які сприятимуть створенню і переоснащення неконкурентних виробництв тощо.

За весь довгий, стрімкий і часом важкий період становлення та розвитку промислових підприємств утворився розрив між розвитком ринку продукції та станом промислового комплексу. До проблем сучасного стану вітчизняних промислових підприємств слід віднести:

- нерациональну структуру попиту і пропозиції;
- технологічну відсталість і високий знос основних засобів;
- низьку інноваційну активність промислових підприємств;
- неефективність та недостатність інвестицій;
- інфраструктурні та ресурсні обмеження;
- кадровий дефіцит;
- загальні недоліки нормативно-правового регулювання;
- екологічну ситуацію.

Обмеженнями розвитку вітчизняних промислових підприємств є:

- високий енергоємний та сировинний індекс виробництва;
- випереджаюче зростання тарифів на газ, електроенергію, транспортних тарифів, які використовуються як сировина;
- обмеження на зовнішніх ринках;
- неефективне використання інноваційного потенціалу.

**Висновки.** Вітчизняні промислові підприємства мають всі передумови для зростання і розвитку, за рахунок проведення структурних трансформацій, переорієнтації з видобувної на переробну промисловість. Перспективними є кластерні форми об'єднання організації діяльності промислових підприємств.

Для стійкого і успішного розвитку багато промислових підприємств, застосовують шлях вертикальної інтеграції і структурних трансформаційних змін, шляхом включення в себе виділення

непрофільних активів промислових підприємств в рамках технологічних і вартісних ланцюжків, розвідку нових інноваційних видів продукції, диверсифікації проектів тощо. Диверсифікація в майбутньому стане одним із стратегічних пріоритетів розвитку промислових підприємств, так як дозволить забезпечити синергетичний ефект від використання різних видів ресурсів, гнучко реагувати на зміни попиту тощо.

Певні перспективи розвитку трансформаційних перетворень для вітчизняних промислових підприємств можна виділити у наступному:

динамічно зростаючий внутрішній попит на продукцію;

надлишок щодо дешевої сировини;

реалізація масштабних проектів модернізації промислових підприємств;

використання інноваційного потенціалу промислових підприємств;

наявність галузевих вертикально інтегрованих структур, здатних створювати сучасні масштабні промислові виробництва.

#### **Бібліографічний список.**

1. Амоша О. І. Інноваційний розвиток промислових підприємств у регіонах: проблеми та перспективи / О.І. Амоша, Л.М. Саломатіна // Економіка України. - 2017. - № 3. - С. 20-34.

2. Геець В.М. Економіка України: ключові проблеми і перспективи / В. М. Геець // Економіка і прогнозування. - 2016. - № 1. - С. 7-22.

3. Кузьмін О.Є. Теоретико-методологічні засади управління толінговими операціями на підприємствах / О.Є. Кузьмін, І.І. Коць // [Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку](#). - 2016. - № 851. - С. 3-11.

4. Петрович Й.М. Розвиток промислових підприємств шляхом модернізації / Й.М. Петрович // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». Львів: Видавництво Львівської політехніки – 2016, – №847. – С. 3–9.

5. Продиус И.П. Экономика предприятия: учебное пособие / И.П. Продиус, С.В. Филиппова, А.С. Балан. - Одесса: АстроПринт, 2003. - 168 с.

6. Філіппова С.В. Трансформаційні процеси в промисловому виробництві в умовах нестабільності: Монографія. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. – 416 с.

7. Трансформаційні процеси економіки України в регіональному вимірі / Під ред. І. Школи. – Чернівці: Книги-XXI, 2004. – 360 с.

8. Судомир С.М. Формування результативної системи управління ризиками соціально-економічних систем // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки”- 2018 - № 1. - С. 149.

9. Пономарьова М.С. Умови регулювання вертикально інтегрованих підприємницьких структур агробізнесу: макро-, мезо-, мікро-рівні / М.С. Пономарьова, О.В. Аксьонова // Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки» : зб. наук. пр. / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків : ХНАУ, 2019. – №3. – С. 391-401

10. Гудзинський О.Д., Судомир С.М. Соціально-економічний розвиток макро- і мікро структур: соціально-інноваційний аспект // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки”- 2017 - № 3. - С. 20.

**Чебанова Н.В. Политика структурных преобразований деятельности промышленных предприятий. Предмет исследования.** Анализ основных проблем трансформационных преобразований промышленных предприятий.

На основе систематизации последних публикаций и данных мониторинга развития трансформационных процессов в экономике Украины рассмотрен один из важных их аспектов - правила, нормы, процедуры трансформационных изменений в организации деятельности промышленных предприятий с целью их дальнейшего успешного стратегического развития.

Усиление процессов евроинтеграции является объективной причиной активизации трансформационных процессов в промышленности Украины. Отечественные промышленные предприятия имеют все предпосылки для роста и развития, за счет проведения структурных преобразований, переориентации с добывающей на перерабатывающую промышленность. Для устойчивого и успешного развития многие промышленные предприятия, применяют путь вертикальной интеграции и структурных трансформационных изменений, путем включения в себя выделение непрофильных активов промышленных предприятий в рамках технологических и стоимостных цепочек, разведку новых инновационных видов продукции, диверсификации проектов и тому подобное. Реализация масштабных проектов модернизации промышленных предприятий; использования их инновационного потенциала; наличие отраслевых вертикально интегрированных структур, способных создавать современные масштабные промышленные производства - все это придает определенные перспективы развития трансформационных преобразований для отечественных промышленных предприятий.



**Ключевые слова:** промышленные предприятия, деятельность, трансформация, изменения, принципы, этапы.

**Chebanova N.V. The policy of structural transformations of industrial enterprises. Subject of study.** Analysis of the main problems of transformational transformations of industrial enterprises.

**Purpose of the stud.** Based on the systematization of recent publications and monitoring data on the development of transformation processes in the Ukrainian economy, one of their important aspects is considered - rules, norms, procedures for transformational changes in the organization of industrial enterprises with a view to their further successful strategic development. To fully disclose the objectives of the study, a number of tasks were solved, namely:

- analyzed the policy of structural transformations;
- the principles of activity of industrial enterprises under the influence of transformational changes are defined;
- the stages of the implementation of transformational changes at industrial enterprises are described.

**Research methods.** The methodological basis of the paper is a combination of methods of scientific knowledge, and it is logical, systematic and structural, and others.

**Results of the work.** Strengthening the processes of European integration is an objective reason for the activation of transformation processes in the industry of Ukraine. Domestic industrial enterprises have all the prerequisites for growth and development, due to structural transformations, reorientation from the extractive to the processing industry. For sustainable and successful development, many industrial enterprises use the path of vertical integration and structural transformational changes, including the allocation of non-core assets of industrial enterprises within technological and value chains, exploration of new innovative types of products, diversification of projects and the like. Implementation of large-scale projects for the modernization of industrial enterprises; use of their innovative potential; the presence of sectoral vertically integrated structures capable of creating modern large-scale industrial production - all this gives certain prospects for the development of transformational transformations for domestic industrial enterprises.

**Sphere application of the results.** The results can be used as one of the proposals for organizing the activities of industrial enterprises of Ukraine.

**Key words:** industrial enterprises, activity, transformation, changes, principles, stages.

*Стаття надійшла до редакції: 12.09.2019 р.*